

Verguisd en vergeten

Het verhaal van Nederland – Oranje-Nassau richt zich op het koningshuis. Presentator Daan Schuurmans vertelt over de helden, maar ook de zwarte schapen onder de Oranjes. Zoals Anna van Saksen. TEKST: BRAM DE GRAAF BEELD: PHILIP LANGE, RVD, PUBLIEK DOMEIN

In de Amsterdamse wijk Bos en Lommer ligt de Willem de Zwijgerlaan, vernoemd naar vader des vaderlands Willem van Oranje. Drie van de zijstraten verwijzen naar echtgenotes van de in 1584 vermoorde leider van de opstand tegen de Spanjaarden: de Anna van Burenstraat, de Charlotte de Bourbonstraat en de Louise de Colignystraat. Willem was niet drie, maar vier keer getrouwd. Er is geen straat voor zijn tweede vrouw, Anna van Saksen. “Ze werd lang verguisd”, vertelt historicus Femke Deen, die een biografie over haar schreef. “Ze stond bekend als verdorven en hysterisch en stierf vanwege een buitenechtelijke relatie in gevangenschap.” Het verhaal van Anna van Saksen komt aan bod in de eerste aflevering van *Het verhaal van Nederland – Oranje-Nassau*. In dit seizoen van *Het verhaal van Nederland* neemt verteller Daan Schuurmans de kijker mee langs de hoogte- en dieptepunten van de Oranjedynastie. Hij bezoekt plekken van betekenis – zoals de indrukwekkende Oranjezaal in Huis ten Bosch, het woonpaleis van het koningspaar – en duikt soms midden in het drama op. Het programma combineert zijn vertelling met commentaar van deskundigen, zoals Deen.

Aparte biografie

Voor ze aan haar Anna van Saksen-biografie begon, schreef Deen een proefschrift over Willem van Oranje. “Het viel me toen op dat er weinig onderzoek was gedaan naar zijn vier vrouwen”, vertelt ze. “Ik wilde een handboek over hen schrijven. Anna van Saksen was voor mij het interessantst: er deden tegenstrijdige verhalen over haar de ronde en ik vond veel ongebruikt bronnenmateriaal. Daarom stortte ik me eerst op een aparte biografie over haar.” Willem was weduwnaar en vrijwel berooid toen hij naar de hand dong van de toen zestienjarige Anna,

dochter en erfgenaam van de overleden keurvorst Maurits van Saksen. “Met dat huwelijk zou hij veel geld en invloed verwerven. Na één ontmoeting traden ze in 1561 in Leipzig in het huwelijk.” Zoiets was destijds niet vreemd, zegt Deen. “Veel huwelijken dienden financiële en politieke belangen. Trouwen uit liefde was ongebruikelijk. Ook Anna had er belang bij: Van Oranje was een rijzende ster, daarom pushte een deel van haar familie haar. Al blijkt uit haar brieven wel dat ze verliefd was.” Anna stond bekend als slim en wilskrachtig, al was ze niet de mooiste. Uit briefwisselingen tussen haar familieleden maakte Deen op dat er iets mis was met haar uiterlijk. “Maar wat? Ik heb het nooit kunnen achterhalen, tot mijn grote frustratie. Uit de correspondentie spreekt opluchting dat ze toch nog iemand had gevonden.”

Slecht huwelijk

Hun huwelijk was slecht: Willem en Anna hadden vaak ruzie en ze waren weinig samen. Voor de opstand tegen de Spaanse koning Filips II begon, zat Anna voornamelijk in Breda en Willem aan het hof in Brussel. Toen de strijd in 1568 losbarstte, verhuisden ze naar Willems familiekaasteel Dillenburg in Duitsland. Terwijl hij oorlog voerde in de Nederlanden, bleef Anna daar achter. Deen: “Ze kon totaal niet overweg met haar schoonfamilie.”

Anna baarde zes kinderen, van wie er vier de volwassenheid bereikten. Willem erkende de laatste, de in 1571 geboren Christine, niet. Zij werd vermoedelijk geboren uit een buitenechtelijke relatie van Anna met haar raadsman Jan Rubens. Van Oranje zette hen allebei gevangen. “En dat pikte Anna niet. Ze schreef talloze brieven waarin ze haar verontwaardiging over de dubbele moraal ervan uitte. Willem had haar

ettelijke malen bedrogen, heel Antwerpen en Brussel wisten van zijn affaires, beweerde ze. Nu ze zichzelf jaren later een keer had laten verleiden door iemand die haar wel aandacht schonk en begreep, beroofde hij haar van haar vrijheid.”

Complot

Anna zou nooit meer vrijkomen. Volgens sommige Duitse historici was ze slachtoffer van een complot van de Nassaus, die haar te lastig vonden omdat ze haar weduwepensioen terug wilde en daarvoor zelfs contact zocht met Willems aartsvijand Alva. Deen denkt dat ze vast bleef zitten omdat ze in gevangenschap langzamerhand haar verstand verloor. “In het eerst halfjaar was ze nog rationeel, maar toen duidelijk werd dat ze gevangen zou blijven, raakte ze de grip op de werkelijkheid kwijt. Omdat ze een gevaar was voor zichzelf en haar omgeving bracht ze haar laatste levensjaar door in een ruimte met dichtgemetselde ramen. Ze stierf in 1577 aan uitputting en verwaarlozing, slechts 32 jaar oud.” Deen kreeg bij haar onderzoek empathie voor Anna van Saksen. “Dat hoge mannelijke edelen buitenech-

telijke affaires hadden, was normaal. Ze was zo verontwaardigd dat er voor haar andere regels golden. Niet vanuit feministisch oogpunt, maar meer vanwege haar hogere afkomst. Ze was heel trots daarop. Ik bewonder haar veerkracht, ze vocht lang door. Ik zou onder deze omstandigheden waarschijnlijk ook gek geworden zijn. Fijn dat er nu meer aandacht is voor haar kant van dit tragische verhaal.”

Het verhaal van Nederland – Oranje Nassau
woensdag | 20.35 | NTR | NPO 1